

Coffeeshops in het hart van de stad

*Bewoners en toeristen over
postcodegebied 1012
in Amsterdam*

Bonger Reeks

12

Coffeeshops in het hart van de stad

*Bewoners en toeristen over
postcodegebied 1012
in Amsterdam*

Annemieke Benschop
Laurens Buijs
Lara Engelfriet
Giovanni Floor
Dennis van Mourik
Sam de Nijs
Bianca Visser

Supervisie
prof. dr. Dirk J. Korf

Dit onderzoek werd uitgevoerd door het Bonger Instituut voor Criminologie en de vakgroep Politicologie van de Universiteit van Amsterdam.

Benschop A., Buijs L., Engelfriet L., Floor G., Mourik D. van, Nijs S. de, Visser B., Korf D.J. (2009) *Coffeeshops in het hart van de stad. Bewoners en toeristen over postcodegebied 1012 in Amsterdam*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.

ISBN 978 90 3610 135 6

© De auteurs, 2009

Verantwoording

De afgelopen jaren is er veel veranderd op en rond de Amsterdamse Wallen – een gebied dat, naar de postcode, wel wordt aangeduid wordt als ‘1012’. Heel wat raambordelen zijn gesloten en deels vervangen door kleinschalige modeateliers. Er staan meer veranderingen te wachten, niet alleen in de prostitutiebranche. In bredere zin wil de gemeente Amsterdam de criminaliteit terugdringen, ten gunste van legale economische activiteiten. In dit verband wordt wel gesproken van criminogene branches, dat wil zeggen branches waar criminele activiteiten plaatsvinden of die gevoelig zijn voor bemoeienis van criminelen. Eén van de branches die hierbij regelmatig genoemd worden, is de coffeeshopsector.

Het leidt geen twijfel dat in coffeeshops wetten worden overtreden. Immers het bezit van en de handel in drugs, ook hasj en wiet, zijn strafbaar gesteld de Opiumwet. Tegelijkertijd is het coffeeshops toegestaan om onder bepaalde voorwaarden – de zogeheten AHOJ-G criteria – softdrugs te verkopen. Voor de ‘achterdeur’ geldt een ander verhaal. Binnen de gedoogcriteria mogen coffeeshops maximaal 500 gram cannabis in voorraad hebben, maar dat is vooral voor grotere coffeeshops nog niet eens genoeg voor een dag.

Dit onderzoek gaat niet over het eventuele criminogene karakter van coffeeshops. In plaats daarvan hebben we ons gericht op de vraag wat er zou kunnen gebeuren, als één van de mogelijke opties van de zijde van de gemeente Amsterdam gerealiseerd zou worden, namelijk sluiting van de helft van de coffeeshops in ‘1012’.

Met deze vraag werden we geconfronteerd door de Bond van Cannabis Detaillisten (BCD). De vraag is voor twee wetenschappelijke disciplines interessant. Binnen mijn eigen vakgebied, de criminologie, betreft het dan vooral het thema: wat zou er gebeuren met de cannabismarkt, in het bijzonder het coffeeshoptoerisme? Dat is een thema waar het Bongers Instituut van de UvA al veel onderzoek naar gedaan heeft en we zijn nieuwsgierig genoeg om erachter te willen komen wat er als het ware om de hoek van de universiteit plaatsvindt. Dat laatste geldt evenzeer voor collega Laurens Buijs van de vakgroep Politicologie, maar dan vooral vanuit de vraag: wat vindt de Amsterdamse burger van de (mogelijke) plannen?

Tegen deze achtergrond hebben we onderzoek gedaan naar de mogelijke gevolgen van een eventuele halvering van het aantal coffeeshops in ‘1012’. Dit onderzoek kon alleen in korte tijd verwezenlijkt worden dankzij de tomeloze inzet van een vijftal politicologiestudenten. Dit alles uiteraard onder de onbetwistbare voorwaarde van volstrekt wetenschappelijke onafhankelijkheid.

De taak van de wetenschap is kennis te verzamelen, te analyseren en te verspreiden. In dit geval: kennis over ervaringen en opvattingen van bewoners en de toeristen. Het is aan anderen om te bepalen in hoeverre deze kennis ertoe doet bij het nemen van verstandige politieke besluiten.

Dirk J. Korf, hoogleraar criminologie UvA.

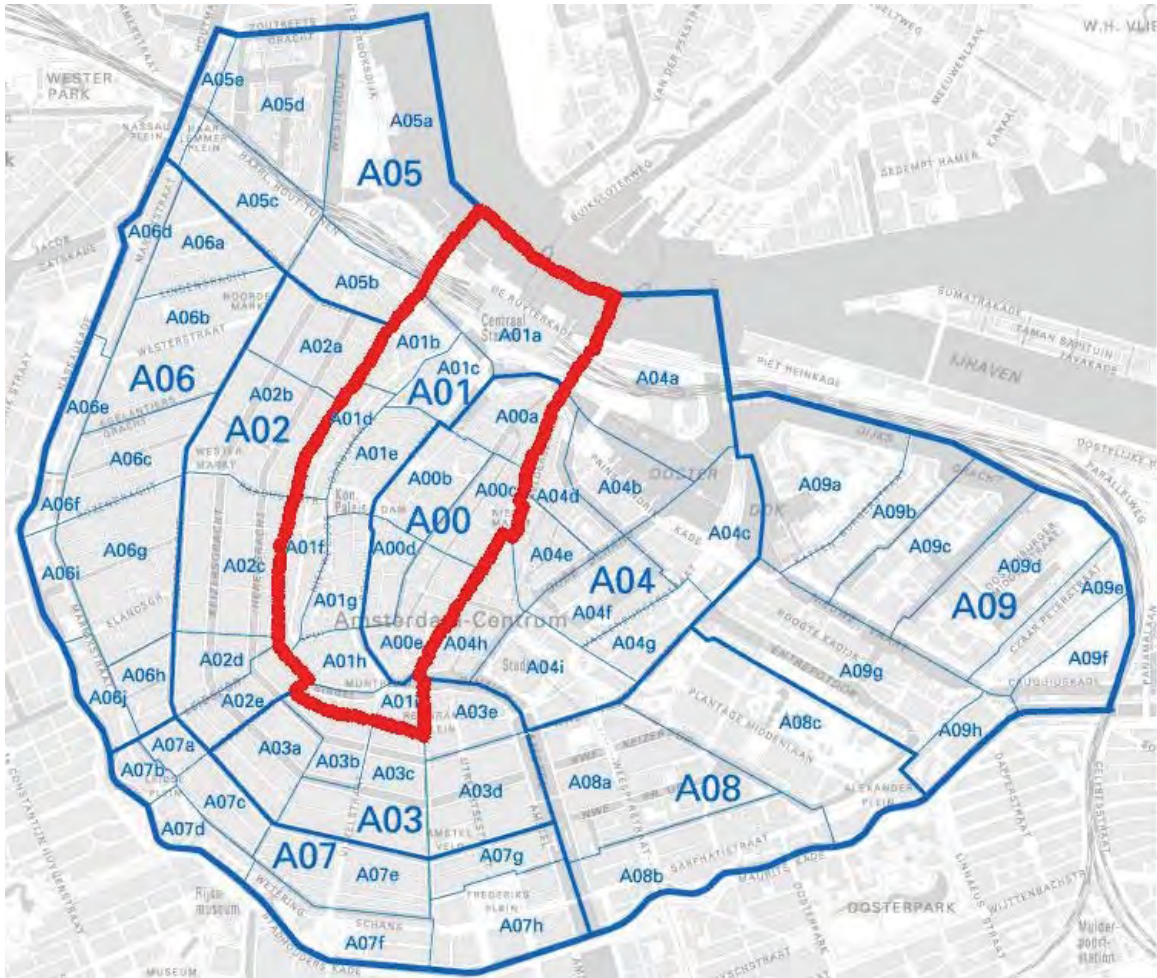
Inleiding

In de binnenstad van Amsterdam staat veel te gebeuren. De gemeente heeft een project gelanceerd om de criminaliteit terug te dringen en de economische kwaliteit te doen toenemen. In de nota *Hart van Amsterdam* worden de kaders van dit beleid geschetst. De zogeheten ‘criminogene branches’ moeten verminderd worden. Eén van de opties van de gemeente is om het aantal coffeeshops in het postcodegebied 1012 te halveren door deze – al dan niet gedwongen – te sluiten.

De gemeente gaat er in haar nota vanuit dat een deel van de Amsterdamse toeristen als gevolg hiervan niet meer zal komen. Met name wordt er gedoeld op de zogeheten “drugstoeristen”. Er is echter nog maar weinig bekend over de mogelijke gevolgen van de voorgestelde plannen. Dit onderzoek beoogt hier inzicht in te krijgen.

Allereerst is een representatieve steekproef van 188 volwassenen bewoners van ‘1012’ gevraagd naar hun visie op de mogelijke halvering van het aantal coffeshop in hun buurt, omdat zij als geen ander zicht hebben op wat er in hun leefomgeving gebeurt. Tevens is nagegaan in hoeverre hun opvattingen hierover gerelateerd zijn aan partijpolitieke voorkeuren.

Daarnaast zijn 550 toeristen in de binnenstad van Amsterdam geënquêteerd, zowel in de coffeeshops als daarbuiten. Waar geven de toeristen hun geld uit? Hoe kijken zij aan tegen coffeeshops? En in hoeverre zullen zij Amsterdam links laten liggen als de helft van de coffeeshops sluit?

Postcodegebied 1012 wordt omgrensd door de Prins Hendrikkade, de Singel, de Kloveniersburgwal/Geldersekade en de Munt. Dit gebied is opgedeeld in twee buurtcombinaties: A00 en A01.

Bewoners

Uit een enquête onder 188 bewoners van postcodegebied 1012 blijkt de helft zelf wel eens in een coffeeshop te komen. De bewoners vinden coffeeshops vaker positief dan negatief voor het imago van Amsterdam. Bij halvering van het aantal coffeeshops in '1012' verwacht men negatieve effecten op toerisme, werkgelegenheid en economie, en positieve effecten op overlast, veiligheid en sfeer. Bij elkaar genomen zijn de verwachtingen van zo'n halvering licht negatief. Politieke voorkeur speelt daarbij een grote rol. Alleen VVD-stemmers hebben positieve verwachtingen van de effecten van halvering, terwijl met name bewoners die D66 of SP (gaan) stemmen negatief zijn. In de aankomende gemeenteraadsverkiezingen zal D66 volgens de peiling binnen '1012' een flinke winst behalen, terwijl PvdA en SP zullen krimpen.

Enquêtes

In het postcodegebied 1012 wonen in totaal 7.760 volwassenen en kinderen, verdeeld over 4.315 adressen. Enquêteurs zijn op pad gegaan om bij een door de computer geselecteerde willekeurige steekproef van 750 adressen¹ de bewoners persoonlijk om deelname te vragen en een korte vragenlijst ter plekke af te nemen. Per adres werd één bewoner van 18 jaar of ouder geënquêteerd. Wanneer de bewoners niet thuis waren, werd op een later tijdstip een nieuwe poging gewaagd. Elk adres werd systematisch op maximaal vier verschillende tijdstippen in de week (ochtend, middag, avond, weekend) bezocht, totdat een bewoner thuis werd aangetroffen.

Van de 750 geselecteerde adressen bleken er 26 niet bewoond te zijn of een bedrijf te huisvesten (4%). In 161 gevallen gaven de bewoners aan geen tijd of zin te hebben om mee te werken (21%). Bij de overige 375 adressen waren de bewoners na vier keer proberen onbereikbaar (50%). Uiteindelijk zijn 188 bewoners geënquêteerd (25%).

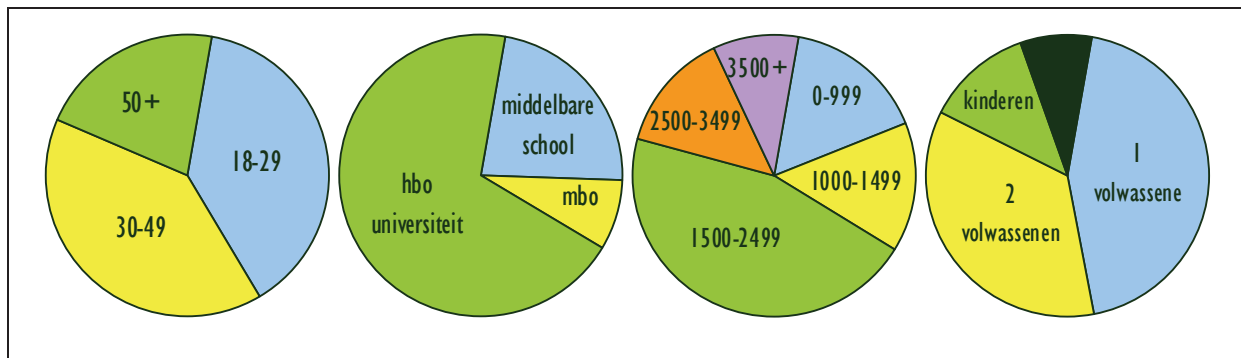
Algemene kenmerken

Er zijn 118 mannelijke en 69 vrouwelijke bewoners geënquêteerd. Er hebben dus meer mannen dan vrouwen meegedaan, maar dat komt overeen met de geslachtsverdeling van de bewoners in het gebied (zie Bijlage). Ook de leeftijd van de geënquêteerde bewoners vormt een goede afspiegeling van de volwassen bevolking in het gebied: ongeveer tweevijfde zijn twintigers (18-29 jaar), tweevijfde zijn dertigers en veertigers (30-49 jaar) en een vijfde is 50-plus. Het opleidingsniveau is relatief hoog: tweederde van de geënquêteerde bewoners heeft een hogere beroepsopleiding of universitaire studie afgerond. Ook het inkomensniveau is relatief hoog, maar laat wel flink wat variatie zien. De meeste geënquêteerden (80%) wonen in een- of tweepersoons huishouden zonder kinderen. Gemiddeld wonen de geënquêteerde bewoners ruim 8 jaar in postcodegebied 1012. Sommigen wonen er nog geen jaar, maar er

¹ Een overzicht van alle adressen in het gebied is beschikbaar gesteld door de Dienst Onderzoek en Statistiek van de gemeente Amsterdam.

zijn er ook die er al tientallen jaren wonen. Vergeleken met de algemene bevolking hebben bewoners die nog maar kort in het gebied wonen minder vaak meegedaan en bewoners die er al vele jaren wonen juist vaker. Deze laatste groep zal goed op de hoogte zijn van (coffee-shops in) hun omgeving.

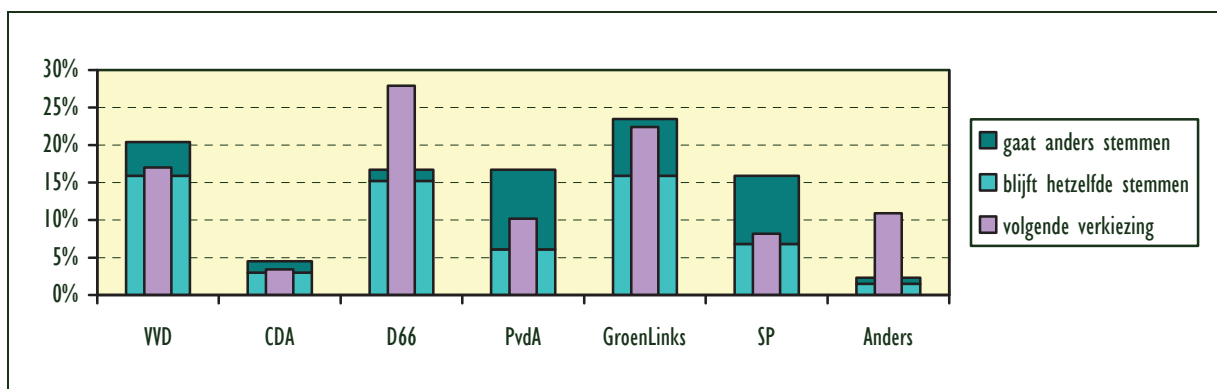
Leeftijd, opleidingsniveau, netto inkomen en samenstelling huishouden

Politieke voorkeur

Als de respondenten moeten kiezen, deelt bijna 50% zich in bij Links; bijna 40% kiest voor Midden en ruim 10% voor Rechts. Bij de vorige gemeenteraadsverkiezingen zegt ruim driekwart te hebben gestemd. Van degenen die hun stem hebben uitgebracht, heeft bijna een kwart gekozen voor GroenLinks (23%), gevolgd door VVD (21%), PvdA (19%), D66 (16%), SP (15%) en CDA (4%).² De overigen gaven hun stem aan een andere partij; een enkeling gaf geen antwoord.

Huidig stemgedrag en intentie tot switchen bij volgende gemeenteraadsverkiezing

Ongeveer tweederde van de stemmers is van plan bij de volgende gemeenteraadsverkiezing voor dezelfde politieke partij te kiezen, maar vooral de PvdA- en de SP-stemmers zijn van plan te switchen. D66 zou daar bij een volgende gemeenteraadsverkiezing het meeste voordeel bij kunnen behalen: 34% van de mensen die van plan zijn anders te gaan stemmen, zegt

² Vergeleken met de verkiezingsuitslag van 2006 in postcodegebied 1012 zijn PvdA en VVD-stemmers licht ondervertegenwoordigd (zie Bijlage).

voor D66 te gaan kiezen. Daarnaast zegt 11% van de switchers op GroenLinks te gaan stemmen. Maar omdat een deel van de huidige GroenLinks kiezers denkt anders te gaan stemmen, zou dat in de einduitslag weinig verschil maken. De overigen zijn vooral van plan op andere (lokale) partijen of helemaal niet te gaan stemmen. Volgens deze cijfers (die natuurlijk uitsluitend betrekking hebben op bewoners van een deel van de Amsterdamse binnenstad) zou een D66-GroenLinkscoalitie een nipte meerderheid kunnen vormen.

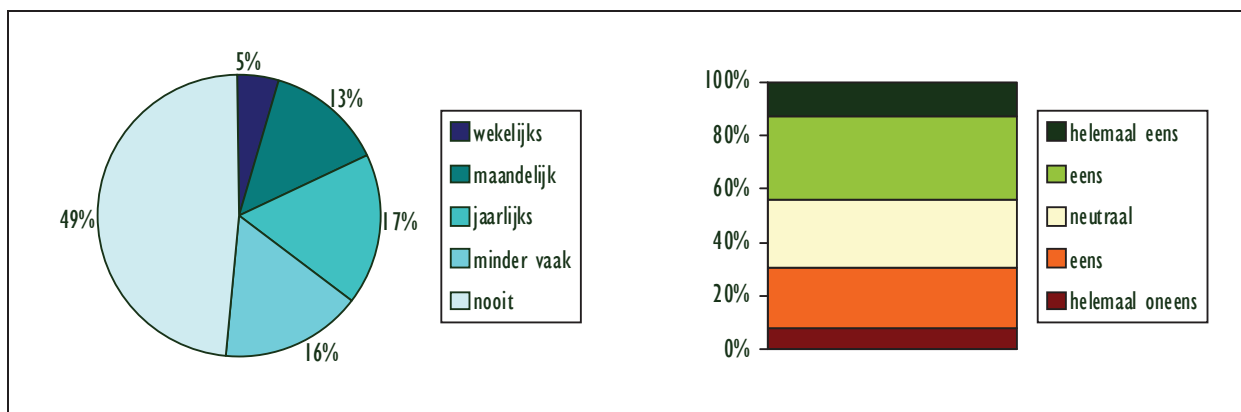
Coffeeshops

De helft van de geënquêteerde bewoners komt zelf wel eens in een coffeeshop; de één vaker dan de ander. Ongeveer één op de vijf komt er met enige regelmaat (ten minste één keer per maand). Bijna iedereen die wel eens in een coffeeshop komt, doet dat (ook) in postcodegebied 1012.

Iets minder dan de helft (44%) is het (helemaal) eens met de stelling dat coffeeshops positief zijn voor het imago van Amsterdam; 31% is het er daarentegen (helemaal) mee oneens.

Frequentie coffeeshopbezoek

Coffeeshops positief voor imago Amsterdam

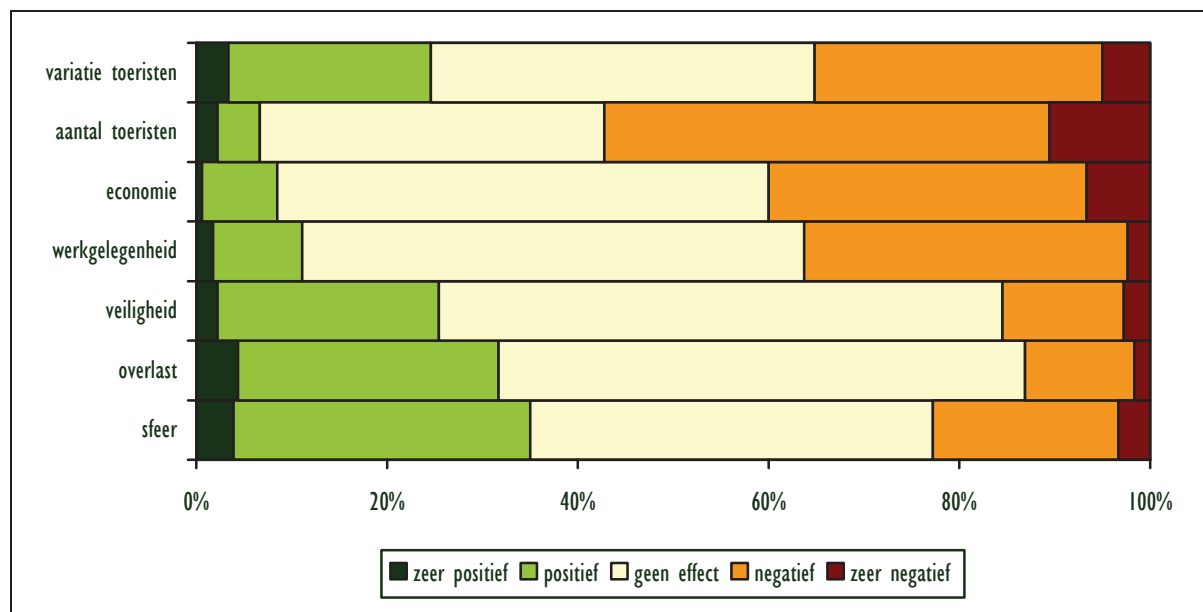
We vroegen de bewoners naar het effect dat eventuele sluiting van de helft van de coffeeshops in postcodegebied 1012 in hun ogen zal hebben op 7 aspecten:

- De variatie in de Amsterdamse toeristen
- Het aantal toeristen in Amsterdam
- De Amsterdamse economie
- De werkgelegenheid in het gebied
- De veiligheid in het gebied
- De overlast in het gebied
- De sfeer in het gebied

Op het gebied van toerisme, economie en werkgelegenheid verwachten de bewoners over het algemeen een negatief effect. Men denkt dat vooral het aantal toeristen, maar ook de variatie in toeristen eerder zal afnemen dan toenemen. Datzelfde geldt voor economie en werkgelegenheid, hoewel de meeste bewoners hier helemaal geen effect verwachten (meer

dan 50% denkt dat deze gelijk blijven). Het verwachte effect van sluiting van coffeeshops op veiligheid, overlast en sfeer in het gebied is overwegend positief. De meeste bewoners verwachten geen enkel effect op overlast en veiligheid, maar afgezien daarvan zijn er meer mensen die denken dat de veiligheid zal toenemen en de overlast zal afnemen dan andersom. Ook zien meer mensen een sfeerverbetering dan -verslechtering.

Verwachte effecten van halvering aantal coffeeshops in postcodegebied 1012

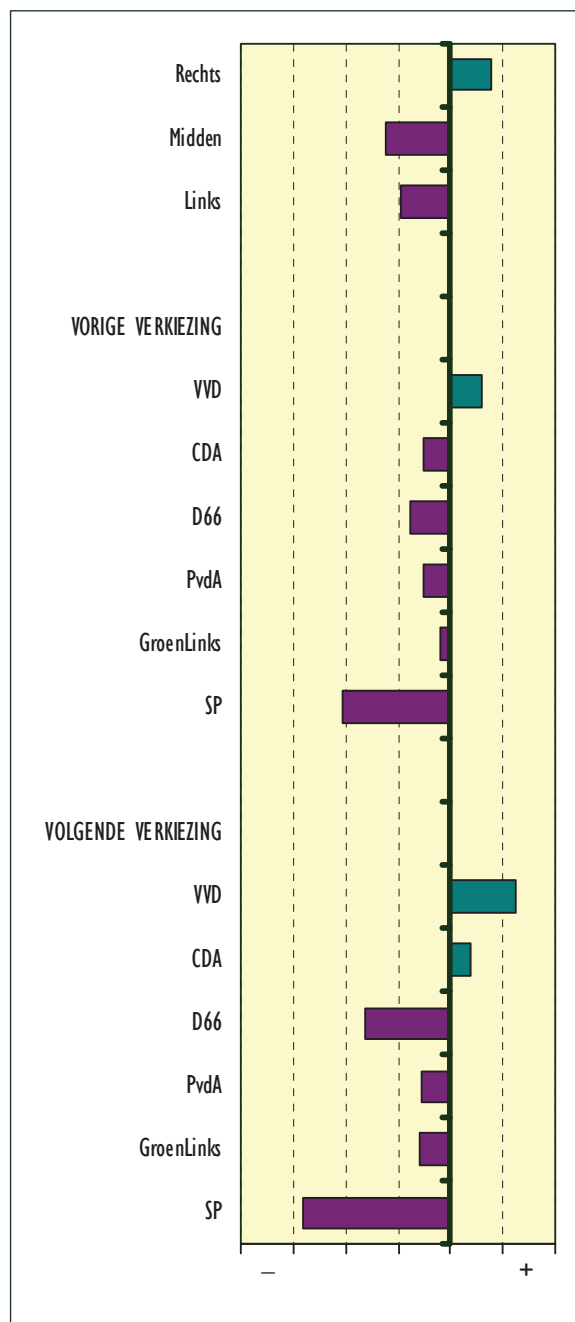
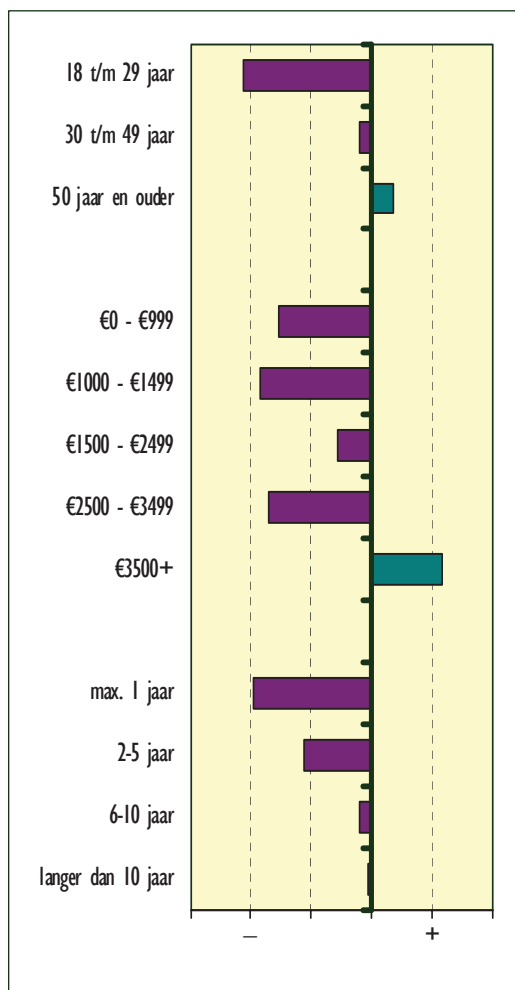

Om een meer algemeen beeld te krijgen van de houding van de bewoners tegenover eventuele halvering van het aantal coffeeshops in hun woongebied en om verschillende groepen goed te kunnen vergelijken, tellen we de score van de antwoorden op deze 7 vragen bij elkaar op.³ Het totaal noemen we de *effectscore*. De gemiddelde effectscore van de totale groep bewoners is -0.82. Bewoners verwachten dus over het algemeen een licht negatief effect van de halvering van het aantal coffeeshops in hun gebied.

Er is geen verschil tussen mannen en vrouwen in de gemiddelde effectscore en ook opleidingsniveau of samenstelling van het huishouden maakt geen verschil. Er zijn wel verschillen naar leeftijd en inkomensniveau. Bewoners van 50 jaar en ouder en degenen met een hoog inkomen zien positieve effecten van eventuele sluiting van de helft van de coffeeshops, terwijl jongere bewoners en lagere inkomens (iets sterkere) negatieve effecten verwachten. Ook geldt dat hoe langer men al in postcodegebied 1012 woont, hoe minder negatief de verwachte effecten van sluiting van coffeeshops zijn. We kunnen echter niet zeggen dat bewoners van het eerste uur er positief over zijn, maar volgens hen zal halvering van het aantal coffeeshop weinig effect hebben, negatief noch positief.

³ Zeer positief = +2, positief = +1, geen effect = 0, negatief = -1, zeer negatief = -2. Wanneer bewoners “weet niet” hebben geantwoord of de vraag hebben overgeslagen, is de neutrale score (0) genomen. De maximale range van de effectscore is -14 tot en met +14.

Verwacht effect van halvering coffeeshops naar achtergrondkenmerken en politieke voorkeur

Bewoners die zelf wel eens een coffeeshop bezoeken verwachten negatieve effecten van sluiting van de helft van de coffeeshops in '1012', terwijl bewoners die er nooit komen positieve effecten verwachten. Dat lijkt weinig verrassend, want bewoners die een coffeeshop bezoeken zullen zelf baat hebben bij het voortbestaan van de coffeeshops. Evenzeer zou gesteld kunnen worden dat zij meer verstand van zaken hebben, want zij kennen het coffeeshopgebeuren van binnenuit.

De houding van de bewoners tegenover eventuele sluiting van de helft van de coffeeshops in hun woongebied hangt zeer duidelijk samen met hun politieke voorkeur. Bewoners die zichzelf bij Rechts indelen verwachten vooral positieve effecten, terwijl Midden en Links negatief zijn. Hetzelfde zien we terug bij de partijkeuze tijdens de vorige gemeenteraadsverkiezingen: VVD-stemmers zijn positief, de rest negatief. Gezien vanuit het toekomstige stemgedrag is het contrast tussen Links en Rechts nog meer uitgesproken. Daartussen valt D66 op. Bewoners die een negatief effect verwachten van sluiting van coffeeshops, zeggen bij de komende gemeenteraadsverkiezingen vooral voor D66 of SP te zullen kiezen (of andersom: degenen

die op deze partijen willen gaan stemmen verwachten negatieve effecten). Opmerkelijk is ook dat bewoners die bij de laatste gemeenteraadsverkiezing op de PvdA – de grootste partij in Amsterdam – stemden, net als degenen die van plan zijn dit de volgende keer te doen, netto meer nadeel dan voordeel zien van sluiting van coffeeshops.

Toeristen

Tijdens en rond de Paasdagen van 2009 zijn 550 buitenlandse toeristen geënquêteerd, waarvan iets minder dan de helft in coffeeshops in postcodegebied 1012 ('coffeeshoptoeristen') en de rest op straat in en rondom hetzelfde gebied. Gemiddeld duurde hun verblijf in Amsterdam 5 dagen. Uiteraard gaan de coffeeshoptoeristen vaker naar de coffeeshop, maar ook twee op de drie andere toeristen bezoeken coffeeshops. Voor de rest lijken beide groepen sterk op elkaar. Zowel onder de coffeeshoptoeristen als bij de andere toeristen zijn er die low budget overnachten en personen die in vier- of vijfsterren hotels logeren. Naast hotelkosten spenderen beide groepen gemiddeld rond de 100 euro per persoon per dag. Opgeteld komt dit in doorsnee neer op zo'n 750-1.000 euro per persoon.

Bij de andere uitgaven dan overnachting staat de coffeeshop bovenaan in de top vijf bij de coffeeshopbezoekers, op de voet gevolgd door lunch en diner, die bij de overige toeristen op nummer één staan. Bij de coffeeshoptoeristen staat cultuur op de vijfde plek, bij de overige toeristen op nummer twee. De coffeeshoptoeristen besteden iets meer geld in bars en clubs dan de overige toeristen.

Bij beide groepen toeristen zijn, naast coffeeshops en de rosse buurt, vooral het Van Gogh-museum en het Anne Frankhuis favoriet, net als de rondvaartboot. Wat minder hoog scoren fietshuur en de Heineken Experience. Nog iets minder in trek, maar toch bij behoorlijk wat toeristen een bezoek waard, zijn: diamantslijperijen, Madame Tussauds, Artis en het casino.

Niet zo verwonderlijk is dat de meeste coffeeshoptoeristen vinden dat coffeeshops positief zijn voor het imago van Amsterdam. Wel verrassend lijkt dat ook de andere groep dit in meerderheid vindt en dat slechts één op de tien hier negatief over oordeelt. Toch is dit niet zo vreemd, want van de andere toeristen is de helft tijdens deze vakantie in Amsterdam naar een coffeeshop geweest en zijn er ook die dat nog willen gaan doen.

Indien de helft van de coffeeshops in '1012' zou sluiten, dan verwacht ongeveer één op de vijf coffeeshoptoeristen niet meer naar Amsterdam te komen en daarnaast krap de helft minder vaak. De meeste andere toeristen zouden even vaak blijven komen, maar zo'n kwart minder vaak tegenover slechts een paar procent juist vaker. Dit indiceert dat het toerisme in Amsterdam met een dergelijke maatregel substantieel zou afnemen.

In meerderheid hebben beide groepen toeristen geen duidelijke behoefte aan alternatieven wanneer de helft van de coffeeshops in '1012' gesloten zou worden. Voor de rest springt er geen duidelijk wensprofiel uit: ongeveer even vaak kiezen ze voor restaurants, musea, art galeries en modewinkels. Het minst behoefte hebben ze aan luxe winkels.

Enquêtes

Naast de bewoners van postcodegebied 1012 zijn rond de Paasdagen van 2009 twee groepen buitenlandse toeristen geënquêteerd. De eerste groep bestond uit 'doorsnee' toeristen die op straat in en nabij dit gebied zijn benaderd en de tweede groep uit 'coffeeshoptoeristen', die in coffeeshops in '1012' werden geënquêteerd. Bij beide groepen is eenzelfde korte vragenlijst gebruikt in vijf talen: Nederlands, Engels, Duits, Frans, Italiaans en Spaans.

Toeristen op straat

Om een zo getrouw mogelijk afspiegeling te verkrijgen van de toeristen in '1012', zijn enquêtes afgenomen op drie typen locaties: pleinen, musea en rondvaartboten. Verhoudingsgewijs werden de meeste enquêtes afgenomen op en rond pleinen, zoals het Spui, de Dam, het Koningsplein, de Nieuwmarkt, het Waterlooplein en het Begijnhof. Bij de musea ging het om Madame Tussauds, het Amsterdams Historisch Museum, het Rembrandthuis en het Anne Frankhuis. Ten slotte is de enquête afgenomen bij toeristen die wachtten bij de rondvaartboten van verschillende rederijen in het gebied. Per locatie zijn niet meer dan 25 enquêtes afgenomen, om een oververtegenwoordiging van een bepaalde locatie te voorkomen.

De methode van selectie van de toeristen varieerde per locatie. Zo was het handig om bij wachtende mensen in een rij in het midden te beginnen en dan steeds één groepje bij elkaar horende mensen over te slaan tot het einde van de rij was bereikt. Op pleinen werden alle toeristen die op dat moment op een bankje zaten (of in het geval van de Dam: alle mensen die rond het monument zaten) aangesproken. Steeds werd niet meer dan één persoon van een bij elkaar horende groep mensen ondervraagd.

Bij de selectie van toeristen werd tevens rekening gehouden met variatie in geslacht, leeftijd (vanaf 18 jaar) en land van herkomst. Dit alles uiteraard met de restrictie dat de respondenten één van de genoemde talen moesten beheersen.

De medewerking was positief; men was in het algemeen gewillig om de enquête in te vullen.

Toeristen in coffeeshops

Het postcodegebied 1012 bezit in totaal 79 coffeeshops. Hiervan zijn in eerste instantie twintig coffeeshops willekeurig geselecteerd. In drie van deze coffeeshops waren geen toeristen aanwezig en werden derhalve buiten beschouwing gelaten. Vijf andere coffeeshops weigerden mee te werken aan het onderzoek. In de resterende twaalf coffeeshops zijn toeristen geënuquêteerd. Ter vervanging van de geweigerde coffeeshops is in vijf van deze twaalf op twee tijdstippen geënuquêteerd; in de middag en in de avond.

In de coffeeshops gingen enqueteurs alle tafels systematisch af. Van elke drie toeristen aan een tafel werd één enquête afgenomen. Mocht de toerist niet mee willen doen of geen toerist blijken te zijn, dan werd het eerstvolgende tafeltje benaderd. Ook hier bleek de bereidheid tot deelname groot en vulden verreweg de meeste toeristen de enquête in.

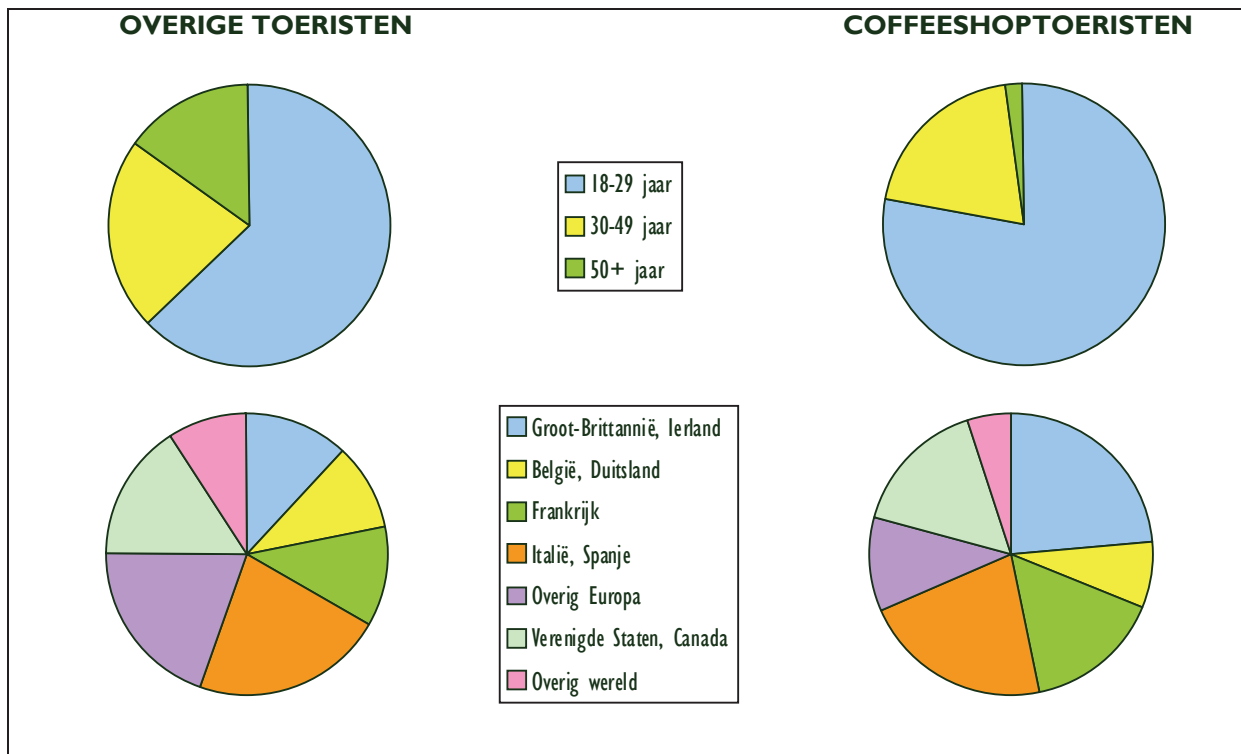
Algemene kenmerken

Er zijn in totaal 294 toeristen op straat en 256 toeristen in de coffeeshops geënuquêteerd. We noemen deze laatste groep coffeshoptoeristen, hoewel (naar verderop zal blijken) lang niet iedereen uitsluitend voor de coffeeshops naar Amsterdam kwam en andersom ook een deel van de 'straattoeristen' coffeeshops bezoekt.

In de coffeeshops waren meer mannelijke toeristen aanwezig en dat komt ook terug bij de deelnemers aan de enquête (65% man). Bij de straatenquête is het aantal mannen en vrouwen ongeveer gelijk. Verreweg de meeste geënuquêteerde toeristen zijn twintigers. Op straat troffen we daarnaast ongeveer gelijke aantallen toeristen in de categorie 30-49 en 50-plus. In de coffeshop is de laatste groep heel klein.

De geënquêteerden komen van over de hele wereld, van Canada tot Australië en van Rusland tot Zuid-Amerika. Van de 'straattoeristen' komt ongeveer één op de tien uit Groot-Brittannië en Ierland, eenzelfde deel uit de buurlanden België en Duitsland en eveneens één op de tien uit Frankrijk. Eén op de vijf komt uit Italië en Spanje. In de coffeeshops zijn twee keer zoveel Engelsen en Ieren aangetroffen. In beide groepen toeristen komt een vijfde tot een kwart van buiten Europa; voornamelijk de Verenigde Staten.

Leeftijd en herkomst toeristen en coffeeshoptoeristen

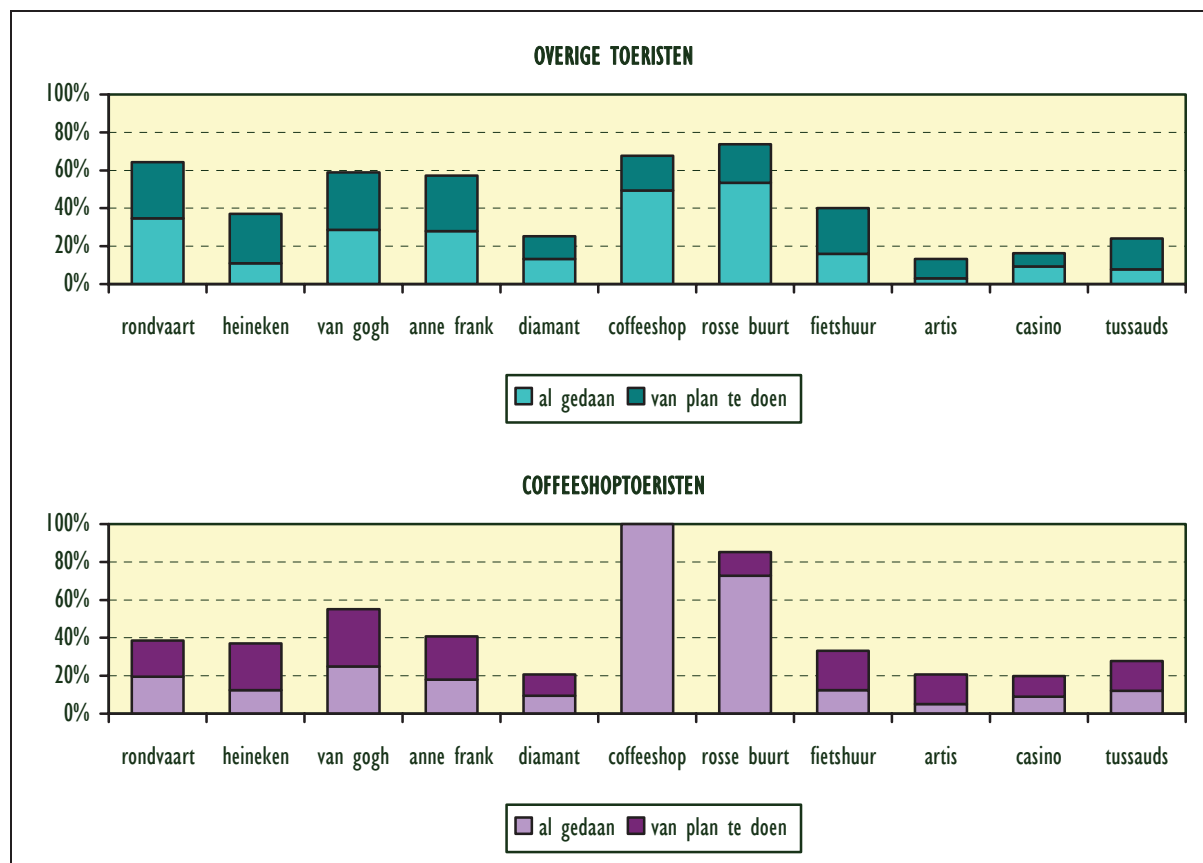
Sommige toeristen zijn voor een dagje naar Amsterdam gekomen, anderen juist voor een langere periode. De meesten blijven maximaal een week. In beide groepen duurt het gemiddelde verblijf circa 5 dagen. Ten tijde van het interview hadden ze gemiddeld de helft van hun vakantie in Amsterdam achter de rug.

Toeristische attracties

Er is vrijwel geen enkele coffeeshoptoerist die, naast de coffeeshops, niet ook andere toeristische attracties heeft bezocht of nog wil bezoeken. Andersom is de helft van de toeristen die op straat zijn geënquêteerd ook al in een coffeeshop geweest en is één op de zes nog van plan dit te gaan doen.

Alle coffeeshoptoeristen zijn logischerwijs in een coffeeshop geweest. Op het moment dat de toeristen in de coffeeshops werden geënquêteerd, waren zij daar in doorsnee voor de vijfde keer tijdens hun bezoek aan Amsterdam. Toeristen die op straat zijn geënquêteerd en een coffeeshop hadden bezocht, waren daar in doorsnee 2 keer geweest.

(Gepland) bezoek Amsterdamse toeristische attracties

Aan beide groepen toeristen is een lijst voorgelegd van tien andere toeristische attracties in Amsterdam, naast coffeeshops. Gevraagd werd of zij daar tijdens dit bezoek aan de stad al waren geweest én of zij van plan waren er alsnog naartoe te gaan. Uit de antwoorden blijken opvallend grote overeenkomsten tussen beide groepen toeristen. De coffeeshoptoeristen zijn iets minder ondernemend dan de andere toeristen, maar de gekozen attracties zijn dezelfde. Tijdens hun verblijf tot nu toe hebben de meeste toeristen uit beide groepen de rosse buurt al verkend, of zijn ze van plan dat nog te doen. Ook het Van Goghmuseum is bij beide groepen toeristen geliefd; bijna 60% heeft dit museum bezocht of wil het nog gaan bezoeken. De rondvaarten lijken bij de 'straattoeristen' (64%) populairder dan bij de coffeeshoptoeristen (39%), maar dit verschil is mede toe te schrijven aan het feit dat een deel van de eerste groep ook bij rondvaartboten is geënquêteerd. Dat geldt ook voor het Anne Frankhuis (57% versus 41%). De fietsverhuur of de Heineken Experience (ca. 40%) en een diamantslijperij of Madame Tussauds (ca. 20%) is voor een deel van beide groepen interessant. Artis en het casino zijn juist bij de coffeeshoptoeristen iets populairder.

Vergelijking met ander onderzoek

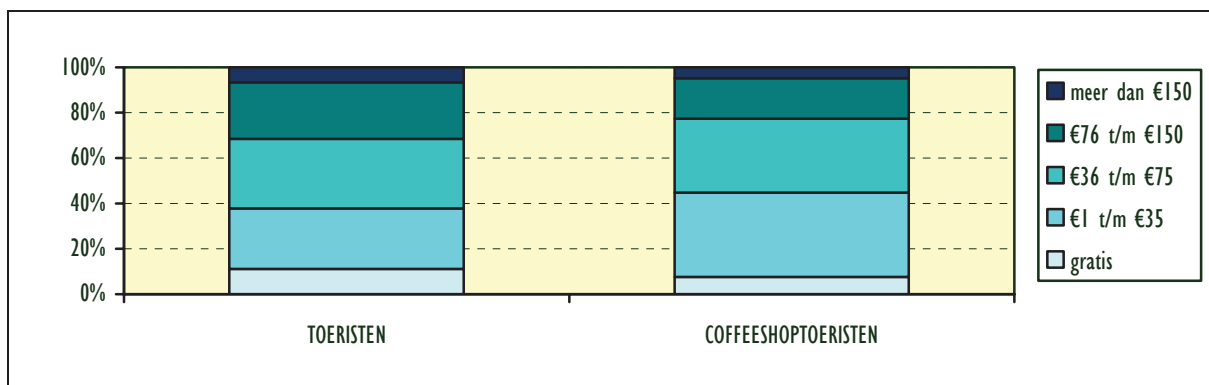
Volgens de Dienst Onderzoek en Statistiek van de gemeente Amsterdam⁴ gaat 26% van de verblijfsbezoekers naar een coffeeshop. Daarmee staat coffeeshopbezoek in de top tien van toeristische activiteiten. Deze top tien wordt aangevoerd door rondwandelen en de stad bekijken (87%), gevolgd door museumbezoek (82%) en uit eten gaan (77%). De onderzoekers concluderen dat “toeristen die onder andere voor de coffeeshops naar Amsterdam zijn gekomen dit vaak zullen combineren met andere activiteiten uit de top drie”.

Uitgaven

In beide groepen toeristen zijn er die gratis in Amsterdam overnachten, bijvoorbeeld omdat zij met de camper zijn gekomen of bij vrienden, familie of kennissen logeren. Bij de andere respondenten zien we in beide groepen de hele range van goedkope low budget hostels tot en met vier- en vijfsterrenhotels. De variatie wordt weerspiegeld in de overnachtingskosten. Omdat de meeste toeristen niet een eenpersoonskamer boeken, is gevraagd naar de kosten per persoon per nacht. De kamers (inclusief ontbijt) zijn dus veelal duurder dan onderstaande grafiek suggereert. De coffeeshoptoeristen slapen over het algemeen iets goedkoper, maar ook binnen deze groep betaalt krap een kwart meer dan 75 euro p.p.p.n. (in de praktijk dus vaak kamers boven de 150 euro). Bij de overige toeristen is dat ruim een kwart.

Naast de uitgaven voor overnachting besteden de coffeeshoptoeristen gemiddeld 100 euro per dag in Amsterdam. De overige toeristen lijken gemiddeld iets minder uit te geven (86 euro). Er is echter zo veel variatie – van een paar tientjes tot honderden euro’s – dat we niet kunnen zeggen dat er een verschil is.

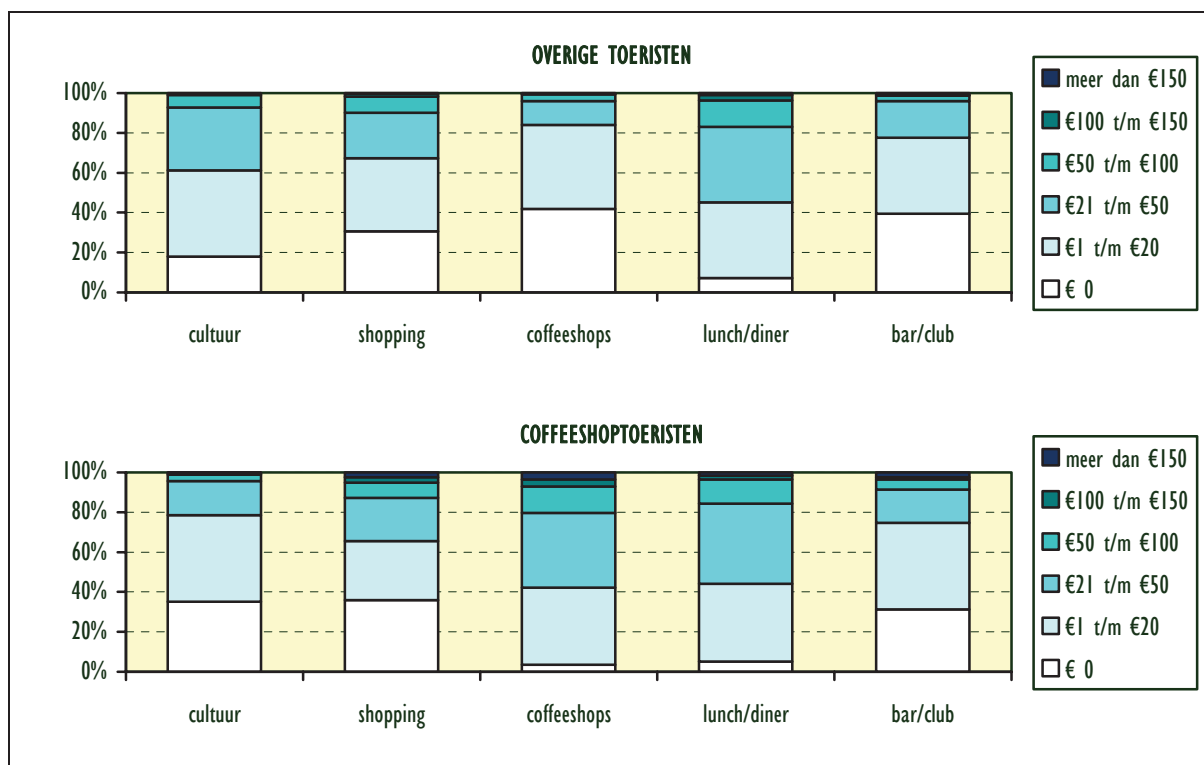
Prijs overnachting p.p.p.n.

Om inzicht te krijgen in hoe de toeristen, afgezien van hotelkosten, hun geld besteden, is gevraagd hoeveel zij per persoon per dag in Amsterdam uitgeven aan vijf ‘kostenclusters’: lunch/diner, bar/club, winkelen (shopping), cultuur en coffeeshops. Van deze vijf staat de coffeeshop bovenaan bij de coffeeshopbezoekers, op de voet gevolgd door lunch en diner, die bij de overige toeristen op nummer één staan. Bij de coffeeshoptoeristen staat cultuur op de vijfde plek, bij de overige toeristen op nummer twee. De coffeeshoptoeristen besteden iets meer geld in winkels, bars en clubs dan de overige toeristen.

⁴ Fact sheet nr. 5, oktober 2003: *Amsterdamse coffeeshops: gereguleerde attractie*.

Uitgaven per persoon per dag

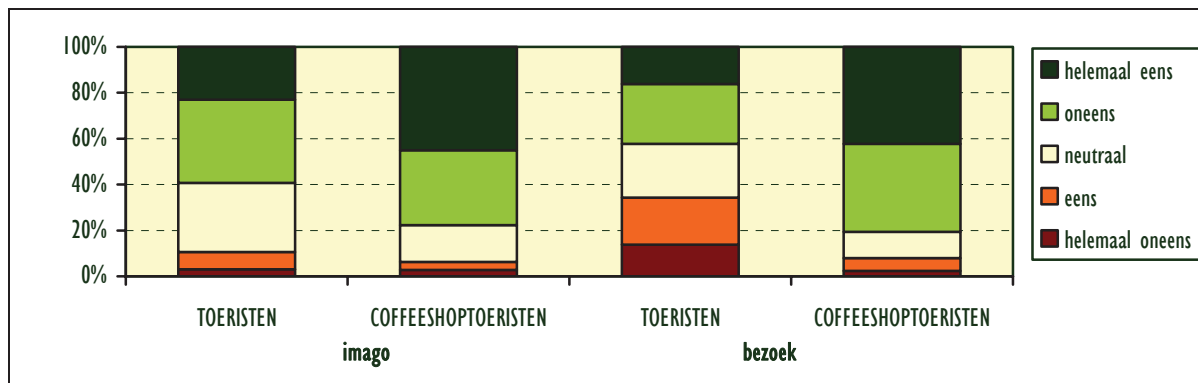

Vergeleken met de hotelkosten zijn de uitgaven aan cultuur, shopping en uitgaan relatief beperkt; daaraan besteden de meeste toeristen niet meer dan 20 euro per dag. Afgezien van de uitgaven in de coffeeshops, geven de toeristen uit de stratenquête vaker geld uit aan cultuur dan de coffeeshoptoeristen. De coffeeshoptoeristen geven op hun beurt weer vaker geld uit in bars en clubs. In restaurants geven beide groepen evenveel uit. De coffeeshoptoeristen besteden ongeveer net zoveel geld in de Amsterdamse restaurants als in de coffeeshops.

Coffeeshops

Verreweg de meeste coffeeshoptoeristen zeggen dat coffeeshops (zeer) positief zijn voor het imago van Amsterdam (78%). Ook de toeristen op straat zijn echter vaak van mening dat coffeeshops positief zijn voor het imago van Amsterdam (59%), terwijl slechts zo'n 10% coffeeshops (zeer) negatief voor het Amsterdamse imago vindt. Voor de coffeeshoptoeristen vormen de coffeeshops een (zeer) belangrijke reden voor hun bezoek aan de hoofdstad (81%), maar ook voor een flink deel van de andere groep (42%) zijn coffeeshops een belangrijke reden voor hun bezoek.

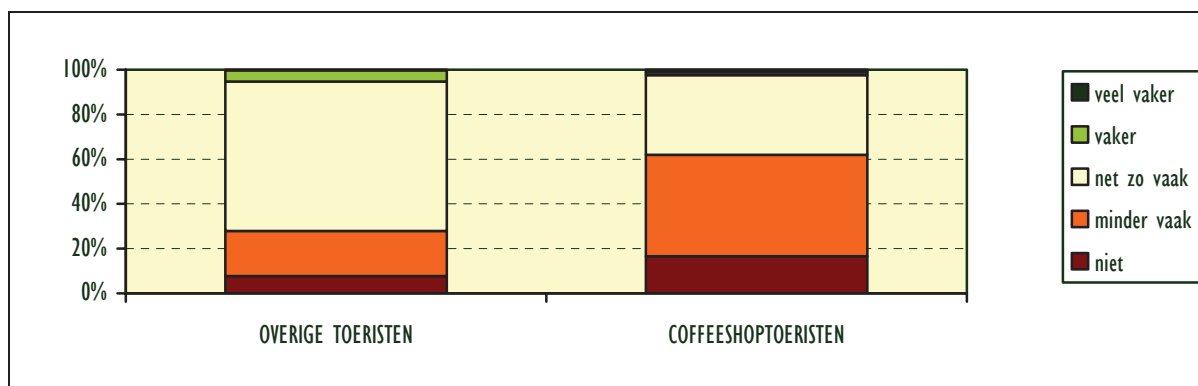
Coffeeshops positief voor het imago van Amsterdam en een belangrijke reden voor bezoek

Sluiting van coffeeshops

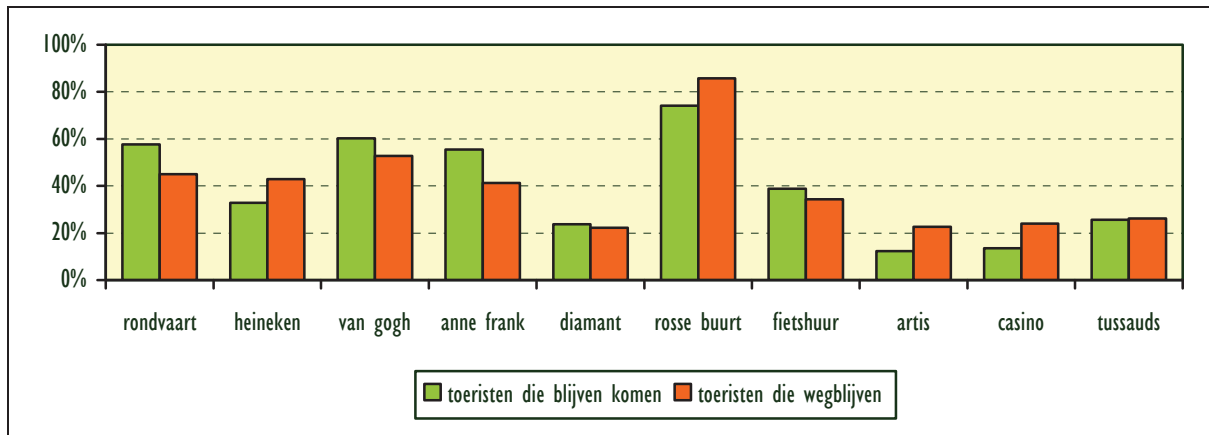
Indien de helft van de coffeeshops in '1012' zou sluiten dan verwachten de meeste op straat geënquêteerde toeristen dat dit geen verschil maken voor hun toekomstige bezoek aan Amsterdam; zij zouden net zo vaak komen als voorheen. Toch zegt ruim een kwart dat zij dan niet meer of minder vaak zouden komen. Van de coffeeshoptoeristen denkt in dat geval bijna 20% niet meer en 45% minder vaak naar Amsterdam te zullen komen. In beide groepen zijn er maar weinig die denken dat ze vaker naar Amsterdam zullen komen als de helft van de coffeeshops uit dit deel van de Amsterdamse binnenstad verdwijnt.

Bezoekfrequentie Amsterdam bij halvering van het aantal coffeeshops

Wie zijn de 'wegblijvers', dat wil zeggen de toeristen die verwachten dat zij minder of helemaal niet meer naar Amsterdam zullen komen? Het zijn wat vaker mannen dan vrouwen, vaker jongeren/jongvolwassenen dan ouderen en relatief vaak Engelsen, Ieren, Spanjaarden, Italianen en Amerikanen. Vergeleken met de toeristen die naar eigen zeggen wel zullen blijven komen, duurt hun bezoek aan Amsterdam even lang en ze geven gemiddeld net zo veel uit, maar minder aan cultuur en meer aan het uitgaansleven. De 'wegblijvers' gaan tijdens hun huidige verblijf in Amsterdam vaker naar de Heineken Experience, de rosse buurt, Artis en het casino. Vooral deze attracties zouden dus, naast coffeeshops, verhoudingsgewijs sterker te maken krijgen met de effecten van dalend toerisme ten gevolge van sluiting van coffeeshops. Daartegen zouden de rondvaartbranche en het Anne Frankhuis er het minst last van hebben.

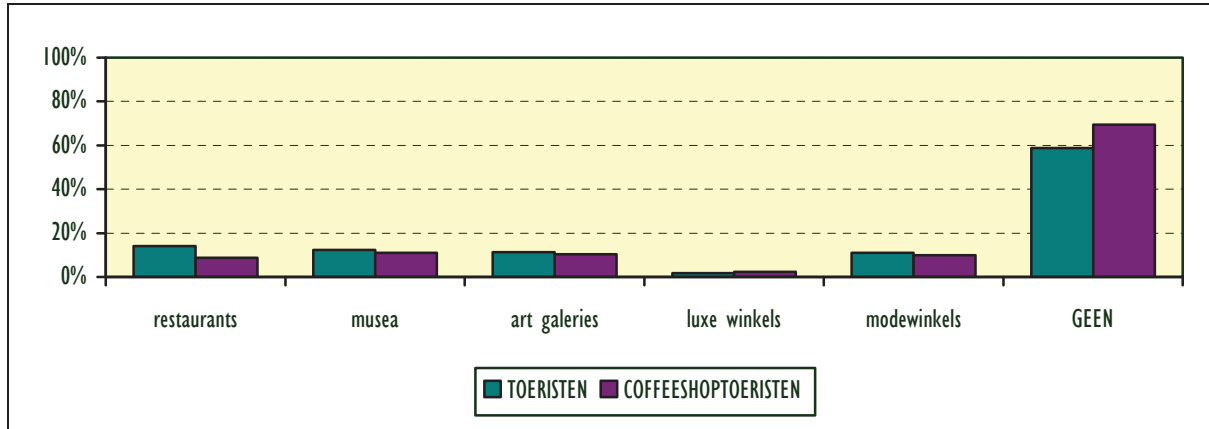
Bezoek van toeristische attracties van wegblijvers en toeristen die blijven komen

Alternatieven

Stel dat de helft van de coffeeshops in '1012' gesloten zou worden, wat zouden de toeristen dan het liefst hiervoor in de plaats zien? We legden hen vijf alternatieven voor. De meerderheid zegt helemaal geen behoefte te hebben aan alternatieven – de coffeeshoptoeristen nog minder dan de andere toeristen. Rond de 10% van beide groepen zou in plaats van coffeeshops graag meer restaurants, respectievelijk musea, art galleries of modewinkels zien. Naar meer luxe winkels is kennelijk weinig vraag.

Gewenste alternatieven in plaats van coffeeshops

Conclusie

In de weken voor en na Pasen 2009 hebben we onderzoek gedaan naar de vraag wat er zou kunnen gebeuren indien de helft van de coffeeshops op en rond de Amsterdamse Wallen – in postcodegebied 1012 – zou worden gesloten.

De bewoners van dit postcodegebied verwachten dat deze halvering een negatief effect zal hebben op het aantal toeristen, de economie en de werkgelegenheid. Daar staat tegenover dat zij verwachten dat de sfeer zal verbeteren, de overlast minder zal worden en de veiligheid zal toenemen. Samengevat denken de bewoners dus dat het sluiten van de coffeeshops een negatief effect zal hebben op Amsterdam als geheel (met name de economie en de werkgelegenheid zullen eronder lijden), maar een positief effect op de leefkwaliteit van de buurt. Tegen elkaar afgewogen zullen volgens de bewoners de negatieve effecten iets groter zijn dan de positieve. Overigens verwacht een groot deel van de respondenten nauwelijks of geen effect (met name degenen die er het langst wonen).

Van de bewoners is 31% van mening dat coffeeshops negatief zijn voor het imago van Amsterdam. Vooral mensen die zich politiek gezien rechts noemen hangen deze mening aan. De – veel grotere groep – van bewoners die zich midden of links noemen voorzien vaak meer negatieve effecten van het sluiten van de coffeeshops. Tevens bestaat de groep bewoners die zich negatief uitlaat over de plannen van de gemeente vooral uit mensen die zelf weleens een coffeeshop bezoeken, jongeren en mensen met een laag inkomen.

Bij de bewoners tekent zich een substantiële verschuiving in de politieke voorkeur af. Volgens onze peiling zou vooral de aanhang van de PvdA en de SP dalen en stijgt het aantal stemgerechtigden dat bij de volgende gemeenteraadsverkiezingen zegt te gaan stemmen op D66.

Bij deze bevindingen past uiteraard de kanttekening dat we uitsluitend bewoners in postcodegebied 1012 hebben ondervraagd en zij vormen slechts een deel van de inwoners van stadsdeel Centrum en een nog kleiner deel van de hele stad.

Toeristen komen uit alle windstreken naar Amsterdam, maar toch in meerderheid vanuit andere EU-landen. Ze zij te vinden in de goedkoopste hostels én in de duurste hotels in de stad – en dit geldt ook van de ‘coffeeshoptoeristen’. De grootste groep buitenlandse ‘coffeeshoptoeristen’ bestaat uit Engelsen, Ieren, Spanjaarden en Italianen. Coffeeshoptoeristen blijken iets minder ondernemend te zijn dan de doorsnee buitenlandse toerist, maar ze geven ongeveer even veel uit in Amsterdam. De besteding van het geld verschilt in het opzicht dat coffeeshoptoeristen meer geld uitgeven aan bars en clubs en overige toeristen meer aan cultuur. Beide groepen besteden tijdens hun bezoek (van gemiddeld vijf dagen) ruwweg 750 á 1.000 euro.

Coffeeshoptoeristen zien coffeeshops als (zeer) positief voor het imago van Amsterdam (78%) en een groot deel (62%) denkt met de sluiting van de helft van de coffeeshops minder vaak of niet meer naar Amsterdam te komen. Opvallend genoeg vindt ook een meerderheid van de andere buitenlandse toeristen coffeeshops bijdragen aan een positief imago van de

stad. Voor de meeste van deze toeristen zou de halvering van het aantal coffeeshops geen verschil maken, maar er zijn er toch ook redelijk wat die minder vaak zouden komen of zelfs zouden wegblijven, en maar weinig die dan juist vaker naar Amsterdam willen komen. De mogelijke wegblijvers besteden over het algemeen meer geld aan het uitgaansleven en minder aan cultuur. Er is weinig behoefte aan meer luxe winkels.

Door het onderzoek uit te voeren rond de Paasdagen zaten we midden in wat wel de start van het toeristenseizoen in Amsterdam heet. Toch zou het beeld anders kunnen zijn wanneer het onderzoek verspreid over het hele jaar had plaats gevonden. Niettemin is het weinig aannemelijk dat het beeld dan volledig zou kantelen. Al met al lijkt het er dus op dat sluiting van coffeeshops in 'het hart van de stad' economisch ongunstig uit zal pakken – en niet alleen voor de coffeeshopbranche, maar voor de hele toeristensector.

Alle toeristen die we ondervroegen waren al in Amsterdam. Over mogelijke nieuwe groepen toeristen, personen die nog nooit eerder in de stad kwamen, maar wellicht wel zouden komen als er minder coffeeshops zouden zijn, kunnen we geen uitspraken doen.

Bijlage

Statistische analyses (t-test, chi-kwadraat en correlatie) zijn uitgevoerd in SPSS 15.0. Significantie werd geaccepteerd op $p < .05$. Dit houdt in dat verschillen tussen groepen statistisch gezien met ten minste 95% zekerheid niet aan het toeval toe te schrijven zijn.

n.s. = geen significant verschil, * = $p < .05$, ** = $p < .01$, *** = $p < .005$, **** = $p < .001$

Representativiteit van geënquêteerde bewoners van postcodegebied 1012

	Geënquêteerde bewoners (n = 188)	Algemene bevolking ⁵ (n = 7760)	verschil
geslacht			
man	63%	59%	n.s.
vrouw	37%	41%	
leeftijd			
18-29 jaar	39%	33%	n.s.
30-49 jaar	40%	44%	
50 jaar en ouder	22%	24%	
huishouden			
1 volwassene	44%	49%	*
2 volwassenen	36%	27%	
kinderen	12%	17%	
anders	8%	6%	
woonduur			
0-4 jaar	49%	67%	****
5-9 jaar	23%	13%	
10 jaar of langer	28%	20%	
stemgedrag			
PvdA	19%	24%	***
VVD	21%	26%	
GroenLinks	23%	17%	
CDA	4%	3%	
SP	15%	11%	
D66	16%	8%	
anders	2%	7%	
opkomstpercentage	76%	52%	****

⁵ Bewoners van buurtcombinaties Burgwallen-Oude Zijde (A00) en Burgwallen-Nieuwe Zijde (A01). Voor de vergelijking van geslacht en leeftijd zijn cijfers van bewoners van 20 jaar en ouder genomen. Voor de verkiezingsuitslagen is het gemiddelde van beide buurtcombinaties genomen. Bron: *Stadsdelen in cijfers 2008* (www.os.amsterdam.nl).

Gemiddelde effectscore⁶ naar achtergrondkenmerken en politiek voorkeur

	Geënquêteerde bewoners (n = 188) <i>verschil</i>	
geslacht		
man	-1.22	<i>n.s.</i>
vrouw	-0.59	
leeftijd		
18-29 jaar	-2.11	****
30-49 jaar	-0.19	
50 jaar en ouder	0.38	
huishouden		
1 volwassene	-1.07	<i>n.s.</i>
2 volwassenen	-0.45	
kinderen	-0.13	
anders	-2.20	
opleiding		
middelbare school	-0.88	<i>n.s.</i>
mbo	-2.07	
hbo/universiteit	-0.66	
inkomen		
€0-€999	-1.54	*
€1000-€1499	-1.85	
€1500-€2499	-0.56	
€2500-€3499	-1.71	
€3500 of meer	1.17	
woonduur		
maximaal 1 jaar	-1.95	*** ⁷
2-5 jaar	-1.11	
6-10 jaar	-0.19	
langer dan 10 jaar	-0.06	

	Geënquêteerde bewoners (n = 188) <i>verschil</i>	
voorkeur		
rechts	0.80	<i>n.s.</i>
midden	-1.22	
links	-0.94	
stem vorige verkiezing		
VVD	0.59	<i>n.s.</i>
CDA	-0.50	
D66	-0.77	
PvdA	-0.50	
GroenLinks	-0.19	
SP	-2.05	
anders	-0.51	
stem volgende verkiezing		
VVD	1.24	*
CDA	0.40	
D66	-1.63	
PvdA	-0.53	
GroenLinks	-0.58	
SP	-2.83	
anders	-1.44	

⁶ De effectscore is berekend aan de hand van de antwoorden op vragen naar de verwachte effecten van halvering van het aantal coffeeshops op: (1) De variatie in de Amsterdamse toeristen, (2) Het aantal toeristen in Amsterdam, (3) De Amsterdamse economie, (4) De werkgelegenheid in het gebied, (5) De veiligheid in het gebied, (6) De overlast in het gebied, en (7) De sfeer in het gebied. De afzonderlijke scores op deze vragen waren: zeer positief = +2, positief = +1, geen effect = 0, negatief = -1, zeer negatief = -2. Wanneer bewoners "weet niet" hebben geantwoord of de vraag hebben overgeslagen, is de neutrale score (0) genomen. De effectscore heeft daarmee een maximale range van -14 tot en met +14. De betrouwbaarheid (Cronbach's Alpha) van deze schaal bedraagt .805 (n = 148).

⁷ Pearson correlatiecoëfficiënt .207

Achtergrondkenmerken van coffeeshoptoeristen en overige toeristen

	Coffeeshoptoeristen (n = 256)	Overige toeristen (n = 294)	verschil
geslacht			
man	65%	53%	**
vrouw	35%	47%	
leeftijd			
18-29 jaar	78%	63%	****
30-49 jaar	20%	22%	
50 jaar en ouder	2%	15%	
herkomst			
Groot-Brittannië, Ierland	24%	12%	***
België, Duitsland	8%	10%	
Frankrijk	15%	12%	
Italië, Spanje	22%	22%	
Overig Europa	11%	20%	
Verenigde Staten, Canada	16%	16%	
Overig wereld	5%	9%	

Activiteiten en uitgaven van coffeeshoptoeristen en overige toeristen

	Coffeeshoptoeristen (n = 256)	Overige toeristen (n = 294)	verschil
attracties⁸			
rondvaart	39%	64%	****
heineken experience	37%	37%	n.s.
van goghmuseum	55%	59%	n.s.
anne frankhuis	41%	57%	****
diamantslijperij	21%	25%	n.s.
coffeeshops	100%	68%	****
rosse buurt	85%	74%	***
fietshuur	33%	40%	n.s.
artis	21%	13%	*
casino	20%	16%	n.s.
madame tussauds	28%	24%	n.s.
uitgave per dag⁹			
gemiddeld	€100	€86	n.s.
overnachting p.p.n.			
gratis	8%	11%	*
€1-€35	37%	27%	
€36-€75	33%	31%	
€76-€150	18%	25%	
meer dan €150	5%	7%	
overige uitgaven¹⁰			
cultuur	65%	82%	****
shopping	64%	69%	n.s.
coffeeshops	97%	58%	****
lunch/diner	95%	93%	n.s.
bar/club	69%	61%	*

⁸ Attracties reeds bezocht tijdens verblijf of van plan te bezoeken tijdens verblijf.

⁹ Per persoon, exclusief overnachting.

¹⁰ Percentage dat hieraan geld uitgif tijdens verblijf.

Visie op coffeeshops bij coffeeshoptoeristen en overige toeristen

	Coffeeshoptoeristen (n = 256)	Overige toeristen (n = 294)	verschil
coffeeshops positief voor imago A'dam			
helemaal oneens	3%	3%	****
oneens	4%	8%	
neutraal	16%	30%	
eens	33%	36%	
helemaal eens	45%	23%	
coffeeshops belangrijk voor bezoek A'dam			
helemaal niet belangrijk	2%	14%	****
niet belangrijk	6%	21%	
neutraal	12%	23%	
belangrijk	38%	26%	
heel belangrijk	42%	16%	
bezoekfrequentie bij halvering coffeeshops			
niet	17%	8%	****
minder vaak	45%	20%	
net zo vaak	36%	68%	
vaker	1%	5%	
veel vaker	1%	0%	
gewenst alternatief i.p.v. coffeeshops			
meer restaurants	9%	14%	n.s.
meer musea	11%	12%	n.s.
art galleries	10%	11%	n.s.
luxe winkels	2%	2%	n.s.
modewinkels	10%	11%	n.s.
niets	69%	59%	*

Attractiebezoek van toeristen die blijven komen en toeristen die mogelijk wegblijven

	Toeristen die blijven komen (n = 317)	Toeristen die mogelijk wegblijven (n = 233)	<i>verschil</i>
attracties¹¹			
rondvaart	58%	45%	**
heineken experience	33%	43%	*
van goghmuseum	60%	53%	n.s.
anne frankhuis	56%	41%	***
diamantslijperij	24%	22%	n.s.
coffeeshops	73%	97%	****
rosse buurt	74%	86%	***
fietshuur	39%	34%	n.s.
artis	12%	23%	***
casino	14%	24%	**
madame tussauds	26%	26%	n.s.

¹¹ Attracties reeds bezocht tijdens verblijf of van plan te bezoeken tijdens verblijf.